

Гурлєва Т. С.,

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник*

*лабораторії консультативної психології та психотерапії
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАН України*

ОПОРА НА МІЦНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РУЙНІВНОГО МЕДІА-ПРОСТОРУ

В часи інформаційного пролистування, агресивних інформаційних атак постає необхідність врахування і актуалізації, зокрема у просторі мас-медіа внутрішньої сили особистості сучасного громадянина.

Міць за «Словником української мови» (Т. 4, 1973, С. 759) те саме, що і міцність, яка тлумачиться як: фізична сила; велика сила чого-небудь; могутність; сила як можливість, здатність робити що-небудь.

У якості особистісних ресурсів, потенцій чи сил у науковій літературі вживаються наступні потужності: «резервні потужності організму» (Т.М. Дзюба), «мотиваційна потужність» (О.П. Саннікова), «потужна інтуїція» (В.В. Молодиченко), «потужні вольові зусилля» (З.С. Карпенко), «потужності ідеального і матеріального субстрату символу», «пізнавальні потужності» і «потужності мислення» (І.М. Бондаревич), «особистісний потенціал, потужність...» (І.В. Радченя). Термін потужність використовується стосовно медіа (Н.О. Ілляк), вживано «комунікативна потужність глобальної комп'ютерної мережі» (І.В. Девтеров), «потужність впливу віртуального світу» (О.В. Зазимко). У контексті віртуального розвивального середовища потужною можна вважати здатність до самопроекування, переходу від одного рівня особистісного розвитку до наступного, а саме від «плагіата» до «читача», а потім до «автора» (за концепцією І.В. Чепелевої та С.Ю. Рудницької). У науковій літературі зазначається, що сучасна людина повинна усвідомлювати, як важливо для неї розвивати і зміцнювати власну духовність, яка має стратегічне надзначення у процесі її виживання і подальшої еволюції [8, с. 293]. Авторство власного життя, своєї особистості передбачає здатність до створення смислових систем [3]. На розкритті внутрішніх сил та потужностей, що призводить до ключового моменту – самореалізації особистості, з її власною індивідуальністю, та розкритті неповторності у творчих пошуках та мисленні, наголошує Г.П. Бутенко [1, с. 362].

Окрім терміну «потужність» вживається також його синонім – «міць» (або «міцність»), наприклад: «міць здоров'я» (Т.М. Титаренко), «міцність знань» (Т.С. Розумна), «міць людського пізнання» (Н. Кузанський), «інтелектуальна міць» (Б. Трейсі), «міцність духовних складових образу Я» (І.Д. Бех), «душевна міць» (Г. Сковорода), «міць людського духу» (З.С. Карпенко), «сутісна міць, реалізуючи яку людина зростає як непересічна вільна особистість і неповторна індивідуальність» (В.О. Гатенко).

Міццю можна вважати моральну свідомість особистості, сформовані моральні цінності і смисли. Так, З.С. Карпенко наводить думку Б. С. Братуся, який вважає, що моральна позиція «особливо міцна, коли вона стає свідомою, тобто коли проявляються особистісні цінності», які розглядаються як найбільш загальні, генералізовані смисли життя індивіда [4, с. 173]. Вчена підкреслює (на досвіді Пома-

ранчевої революції в Україні) значення «особистісного чинника у творенні історії, явивши світові переможну міць людського духу, гідності людини, недоторканності її прав і свобод» [4, с. 9].

Про міць особистості читаємо і в інших джерелах. Так, М.В Савчин і Л.П. Василенко звертаються до вчення Г. Сковороди, який писав, що у поверненні до основ свого існування реалізуються стратегія людського життя, внутрішній світ людини, стимулюються «сердечні веселощі», породжується «душевна міць». Воно є підставою для спокою думки, формування справжнього серця, оживотворення душі [6].

У якості синонімів до слів «потужність» і «міць» вживається також термін «потенціал», «сила», «здатність», «приховані можливості», «спроможність бути». Втім, як зазначає І.В. Радченя, трактування зокрема потенціалу як резерву значно звужує його зміст, адже поняття резерву не передбачає його здатності до розвитку, мобілізаційних можливостей щодо подальшого залучення всіх ресурсів [5, с. 145-146]. Це підкреслює, що кожний термін має своє власне, чітко визначене призначення: скажімо, якщо в одному випадку можна говорити про можливість й потенціал особистості, то в іншому – про вже сформовану якість.

У контексті зазначеної нами теми ми акцентуємо увагу на доцільності вживання терміну «міцність» («міць»). Завдяки саме міцностям (а не тільки потенціям, можливостям, які можуть реалізуватися або ні, чи потужностям, які можуть лише нарощуватися), а значить сильним, вже сформованим і зміцнілим, сторонам особистості, людина стає здатною (вже «зараз») до якісних внутрішніх змін, до пізнання і переосмислення себе і світу, до критичного мислення і творчого сприймання інформації, яка надходить з різних, у тому числі агресивних, ворожих інформаційних джерел. *Міцність або міць розуміється як певною мірою dokonаний факт, а не лише тенденція до стійкості і протидії, виступає силою, яка протистоять інформаційним потужним спробам впливати на свідомість людини, її світогляду. Адже ціль інформаційного тиску, ціннісно-смыслових атак – змінити думки і наміри людини в короткі терміни, зламати ті резерви і потенції особистості, які у довготривалій перспективі могли б захистити її від такого натиску. Тому опора на вже сформовані міцності може забезпечити особистість від руйнування і переформатування на догоду маніпуляторів.*

Особистісна міць характеризує людину як суб'єкта. Серед критеріїв суб'єкта, пише М.Л. Смольсон, визначається виділення себе з довкілля, протиставлення себе дійсності як об'єкту дії та пізнання; формування і конструювання понять, взаємодія з іншими людьми як суб'єктами, і, нарешті, цілісність, єдність, інтегральність діяльності суб'єкта і всіх видів його активності (Брушлинський). Суб'єктивність, автономність, самодетермінованість, спонтанійність, інтегративність, креативність суб'єкта підкреслює також В.О. Татенко. Інтелект і суб'єктність визначають наявність творчого, антиманіпулятивного і антикризового потенціалу особистості і, вочевидь, вимагають постійного розвитку і психологічної підтримки, акцентує вчена [7, с.9]. Вона справедливо зазначає, що «провідною метою маніпулятора є послаблення самоконтролю та саморефлексії у реципієнта, інакше кажучи, зниження суб'єктності. Відповідно, підґрунтя протидії маніпулюванню – це збереження власної суб'єктності і суб'єктної активності, цілісності, ідентичності, морального та психічного здоров'я» [7, с.11]. Інтегративною психологічною якістю особистості, яка здатна «приймати виклик долі, і внутрішній контроль з прийняттям відповідальності за події», вважається життєстійкість (С.Л. Соловйова), яка свідчить про високу суб'єктну активність, духовність особистості (Т.М. Титаренко, Т.О. Ларіна, О.А. Чиханцова та ін.). Важли-

вим джерелом рефлексії виступає довіра до себе (Т.С. Гурлева, Н.О. Єрмакова, Г.В. Циганенко, та ін.).

Міцності особистості стають типи «стовпами», тією суб'єктною основою, яка забезпечує опір будь-яким маніпулятивним впливам агресивного медіа-простору. Вперше над необхідністю вивчення і розуміння медіа, пише І.В. Виселко, замислився канадський вчений М.Г. Маклюен, який розглядав «медіа не лише як засоби та канали передачі інформації, а в більш широкому значенні – як посередник між людиною-суб'єктом і певним об'єктом сприйняття або іншої діяльності. Тобто медіа – певне розширення властивостей людини: одяг – розширення шкіри, телебачення – розширення зору, динаміка – розширення слуху. Медіа розширює властивості людини, при цьому виникає проблема правильного і ефективного їх використання» [2, с.7]. Тому завданням конструктивного, розвивального медіа-впливу є розширення можливостей і здатностей особистості, опора на її міць як суб'єкта, автора, активного перетворювача власного і суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Бутенко Г. Гуманізація освітнього простору як стимул до самореалізації особистості. *Освіта регіону*. 2011. № 2. С. 359-362.

2. Виселко І. В. Медіапростір як соціокультурне явище: теоретичні розвідки та практичні наслідки. *Вісник НТУУ–КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка* 2011. Вип. 1. С. 41-46.

3. Зазимко О.В. Просторово – часові межі віртуального розвивального середовища. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми: мат-ли VI Між-нар. наук.-практ. Інтернет-конф. (15 жовтня-15 листопада 2018)*. URL: http://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2018/Zazymko_Oksana_2018.pdf

4. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. 512 с.

5. Радченя І.В. Теоретичний аналіз підходів до розкриття сутності особистісного потенціалу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя: КПУ, 2016. Вип. 47 (100). С. 145–151.

6. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 368 с.

7. Смульсон М.Л., Коваленко-Кобилянська І.Г., Рудницька С.Ю., Назар М.М., Дітюк П.П., Мешеряков Д.С., Депутат В.В., Іванова О.В. *Заключний науковий звіт про виконання наукового дослідження за темою «Розвиток суб'єктної активності дорослих у віртуальному просторі»*. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, Україна, 2018. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/714010/>

8. Тюріна Т.Г. Бездуховність як чинник саморуйнування людини і суспільства (у контексті інформаційно-енергетичної парадигми). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми» (Київ, 24 травня 2017 року)*. Ч.1. Вип. 3(78). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Дала. 2017. С.287-299.